

Hogyan lettem matematikatanár?

Pályaválasztás történelmi erőterben

Tudós barátom, Wiegandt Richárd, a Természet Világa egyik tavalyi számában történelmi *háttérből* emelte ki közös tanítómesterünk, a világhírű szegedi matematikus, Rédei László arcképét. Pályaválasztásom bő fél évszázaddal ezelőtt ugyanazon történelmi körülmények *erőterében* kerek két esztendeig húzódott. Írásom fölé azt a barokkosan hosszú, jóllehet a tartalmat jobban kifejező címet is írhattam volna, hogy „hogyan lettem történelemtanár, vegyész, jogász, vízmester, orvos, katonatiszt, vagy geológus helyett éppen matematikatanár?” Arra, hogy miért csak ezt a hetet soroltam fel ama számtalan foglalkozás közül, amelyeket ebben az életben már biztosan nem fogok gyakorolni, magyarázatot nyújt a következő történet.

1949 őszén a gyulai gimnázium maturandus diákjai között kérdőíveket osztottak ki, amelyen többek között pályaválasztási szándékaikat tudakolta valamilyen magasabb hatóság. Én is kaptam ilyen papírt, s gondolkodás nélkül írtam be a megfelelő rubrikába: „*történelem-földrajz szakos tanár*”. A földrajzot a térképek iránti gyermekkori, de máig tartó vonzalmam indokolta, a történelmet pedig három személyiség: két tanárom, a beleváló fiatal pap-tanár Kiss László és a szelíd Merksz Rezső, rajtuk kívül pedig diáktársam, a népi kollégista Katona Péter. Mind a hárman érdekesen, ráadásul háromféleképpen magyarázták a történelmet, ami ezáltal olyan érdekfeszítővé vált számomra, hogy hirtelen felbuzdulásomban még az „Olvasókönyv a marxizmus-leninizmus tanulmányozásához” című kétkötetes friss kiadványt is megvásároltam nyári keresményemből. Igaz, ezt túlságosan száraznak találtam, s néhány hónap múlva elcseréltem két sakkönyvre. Az érettségi előtti félévben aztán a középiskolai történelem-anyag is meglehetősen kiszáradt, s korábbi kedvem el is ment tőle.

Ekkor jutott eszembe a *vegyész* pálya, amely felé régi, még 1944-ben kezdődött szimpátia hajtott. Nagyapámnak szomszédja volt Implom József, a híres polihisztor tanár, akinek nevét ma iskola viseli városában. Árpád-kori templomot tárt fel Gyulán, és nem mellékesen több ezer könyv tulajdonosa volt. A front közeledtétől megrettenve családjával együtt elhagyta a várost, de féltett könyveit előbb áthordta nagyapám padlására, nehogy az üresen hagyott házban lábuk keljen. Mint tizenkét éves gyereknek, a padlás egyik kedvenc búvóhelyem volt — egyik sarkában még denevérek is tanyáztak! A könyvek, a nagy tiszteletben állt tanár úr vagyontárgyai, tilalmasak voltak számomra. Mégsem állhattam meg, hogy olykor bele-bele ne nézzek egyikbe-másikba. Egy ilyen alkalommal fedeztem fel azt a könyvet, amely a polgári iskolai kémiatanítás módszertanáról szólt. A benne leírt kísérletek valósággal elvarázsoltak, s addig könyörögtem, amíg a könyvet végig nem olvashattam. A kísérletek gyakorlati végrehajtása persze reménytelen volt. 1944 őszén egyetlen vegyi anyagot lehetett beszerezni, a gyermeknyelven

„trikettkő”-nek nevezett Tri2 robbanóanyagot, amelynek öklömnyi darabjaihoz titokzatos utakon jutottak egyes osztálytársak, s üveggolyóért meg más kincsekért árusították. A következő évben Implom tanár úr visszatért, s a bűvös könyvtől el kellett búcsúznom. De a vegytan olyan közel került hozzám, hogy később élvezettel tanultam a kémiai képleteket is. 1950 tavaszán lelkemben újra fellobbant a Bunsen-láng: amikor már élesre fordult a dolog, vegyésznek jelentkeztem a debreceni egyetemre.

Érettségi után nyári munkára a téglagyárba szegődtem. Hamarosan megjött a papír: lelkesen olvastam a felvételemről szóló értesítést. Menten lehültem azonban, mert az is kiderült belőle, hogy mindössze havi 100 forint ösztöndíjat kapok majd az egyetemtől. Apám akkor 57 éves volt, s mint két háborúban is szolgált pénzügyőr, már nyugdíjas, mégpedig akkorka nyugdíjjal, hogy később egyetemi éveim során összesen (tehát nem havonta és nem évente!) ötven forint készpénzzel tudott támogatni. A kollégium és menza egy hónapra kb. 300 forintot kóstált. Apáméknak volt egy *bánom* földjük. Ez nem tréfa. Gyulán akkoriban járandónak nevezték ugyan a 2800 négyszögöles tagokat, de az árvizes-belvizes területeken a járandót bánomnak mondták. Gyerekkoromban nem egyszer hallottam: ha a földet el is kell adni, a gyereket akkor is taníttatjuk. No de kinek lehetett földet eladni 1950-ben? A bánom nem sokat termett, a továbbtanulás reménytelennek látszott. Gondoltam egyet, szabadnapot kértem a téglagyárban, s vonatra kapva eldöcögtem Debrecenbe, hogy jobb belátásra bírjam az illetékeseket. Ám csak egy felfuvalkodott egyetemi DISZ-vezetőig sikerült eljutnom, aki elmagyarázta, hogy sok debreceni DISZ-káder örülne, ha 100 forint ösztöndíjat kaphatna. Hiába érveltem, hogy ha Debrecenben lakna a családom, én is örülnék annyinak is, nem volt appelláta. Bánatosan hazautaztam hát, s — ahogy ma mondanák, jövőkép nélkül — folytattam a téglagyártó tevékenységet.

Munka után el-eljártam a gyulai sakk-körbe. Egy októberi estén Rozsnyai doktor, aznapi partnerem, játszma után így szólt hozzám: „Látom, maga nem ment egyetemre. Most olvasom az újságban, hogy kevés a szegedi egyetemen a *jogász*, magát oda biztosan felveszik. Igaz, engem most rúgtak ki a hivatalból a jogi doktorátusommal, de attól maga nyugodtan elmehet Szegedre. Szép a diákélet és jogászra úgyis mindig szükség lesz...” Rozsnyai doktor barátságos ember és jó sakkozó volt. Elgondolkodtam hát szavain, s megint kivettem egy szabadnapot. Irány Szeged! A városhoz első látásra kedvem támadt. A Dugonics téri öreg épület földszintjén hatalmas ajtó fölött díszesen felfestett betűk hirdették: QUAESTURA. Odabent valóban szívesen fogadtak, megnézték az érettségi bizonyítványomat, s máris elém toltak egy nagy kitöltezenivaló papírt azzal, hogy kezdhetem a beiratkozást. Biztonság kedvéért megkérdeztem, mennyi ösztöndíjat kapok. „Havi 265 forintot” — volt a válasz. Úgy döntöttem, ennyiből majd csak megélek valahogy, és felcsaptam szegedi jogásznak. A papírmunka után meglepő kérdés következett: mikor szándékozom

elkezdeni az előadások hallgatását? Éreztem, nem várják el, hogy azonnal ott is maradjak. Jeleztem hát, dolgozó vagyok, vannak otthon elintézni valóim, úgyhogy két hét múlva itt leszek, s majd akkor kezdem el a tanulást. Nem kevésbé váratlan volt az ügyintéző következő kérdése: elküldjék-e ösztöndíjamat gyulai címemre, vagy majd akkor veszem fel, ha visszajöttem. Hasonló udvariassággal kértem, hogy küldjék csak el, helye van a pénznek. Meg is kaptam hamarosan.

Másnap reggel Kiss Jani bácsi, téglagyári gépész és műszakvezető, köztudottan régi szociáldemokrata mozgalmi ember, megkérdezte: „Merre jártál tegnap, Bélám?” Jó kedvvel újságoltam, hogy felvettek az egyetemre, már csak néhány napig jövök dolgozni, aztán jogász lesz belőlem. Az öreg láthatóan elkomorodott. Délután megint megszólított: „Idefigyelj, Bélám! Minek foglalkozol te ilyen marhasággal? Ne menj jogásznak, úri huncutság az! Egy okos, érettségizett gyereknek, mint te, műszaki pályára kell menni! December derekán indul egy vízmesteri tanfolyam a vízügy-igazgatóságon, az való neked inkább! Az ilyen tanfolyamokat nem szokták újságban hirdetni, de majd én szólok az érdekedben.” Jani bácsi komoly dolgokban nem tréfált. Mégsem fogadtam volna szót neki, ha nem járt volna a sakk-körbe Szabados Tibor, egy nálam csak pár évvel idősebb *vízmester*, azaz vízügyi technikus. Felnéztem Tiborra, mert nemcsak a Legal-mattot, meg egyéb sakkbeli finomságokat lehetett megtanulni tőle, hanem a komoly zenét is szerette, ismerte. Ha egy ilyen kitűnő ember vízmester, akkor ez nem lehet rossz pálya — gondoltam. Őt magát is megkérdeztem erről. Nem lelkendezett ugyan, de nem is kedvetlenített el. Úgy döntöttem, sajnálkozó levéllel visszaküldöm az ösztöndíjat Szegedre. Így tettem, és tovább szolgáltam a hazai építőanyag-ipart.

Novemberben beköszöntött a hideg a cserepekkal fedett száradó nyerstégla-sorok közé. Kezdtém nagyon várni a decembert. De még el sem érkezett, Jani bátyám valahogyan eltűnt, egyik napról a másikra nem jött munkába. Hol lehet az öreg Jani? — tűnődtem. Nem tudja senki, vagy aki tudja, az hallgat... — válaszolta később egy ismert nőta. Most, félévszázad múltán, valamennyire ismerve már évszázadunk hazai történelmét, magam számára is nehezen hihető, mennyire gyanútlan voltam. December 14-én, borús téli napon bementem a vízügy-igazgatóságra. A kérdésre, hogy mit óhajtok, előadtam: úgy hallottam, vízmesteri tanfolyam indul a napokban, arra szeretnék jelentkezni, itt az érettségi bizonyítványom. Kértek, várjak egy kicsit. Néhány perc múlva előjött egy újabb ember, ő is megkérdezte, mit akarok, majd azt is, kitől hallottam én erről a vízmesteri tanfolyamról. Tiszta homlokkal mondtam: „Kiss János elvtárstól, a gyulai téglagyárban.” A kérdező embernek szeme sem rebbent, úgy válaszolt: „Itt nem indul semmiféle vízmesteri tanfolyam. Aki ezt magának mondta, biztosan rosszul tudta.”

Leszédelegtem a lépcsőkön. Jó természetem van, később ritkán jutott eszembe ez a jelenet. De 1973 júniusában lehetetlen volt nem felidézni. Érettségi elnök voltam Gyulán, régi iskolámban. Két hónappal előbb levelet kaptam egy diáklánytól — nevezzük Bözsikének — aki végigküzdötte magát egy cikkemen a középiskolások matematikai újságjában, s arra volt kíváncsi, hol lehetne még a témáról olvasni. A kért tanácsokat készséggel megadtam, a vizsgán pedig tapasztaltam, hogy Bözsike tényleg jól tudja a matematikát. Termetre sem volt akármilyen leányzó, így aztán az eredményhirdetés utáni, díszvacsorával egybekötött mulatságon meg is táncoltattam. Tánc után az üdítők mellett üldögélve a következő beszélgetés zajlott le köztünk:

— Mivel foglalkozik az édesapja, Bözsike?

— Vízmester! Tetszik tudni, mi az?

— Hát hogy a csudába ne tudnám! Úgy képzelje el, hogy egy időben én is vízmester akartam lenni! Gyulaiak a szülei?

— Anyukám igen, de apukám eredetileg szeghalmi volt. Onnan jött be Gyulára vízmesteri tanfolyamra. Akkor ismerkedtek meg anyukámmal.

— Ne mondja! És mikor volt az a vízmesteri tanfolyam?

— Ezt pontosan meg tudom mondani. 1950 decemberében kezdődött.

Megvilágosító beszélgetés volt. Néhány másodperc szünet után így folytattam:

— Tudja, Bözsike, ha szegény Jani bácsi nem lett volna szociáldemokrata, lehet, hogy most én lennék a Maga apukája.

Térjünk vissza azonban a régmúltba. 1950 telén elvégeztem egy könyvelői tanfolyamot, utána pedig bekerültem a társadalombiztosítás — akkor vadonatúj nevén SZTK — gyulai alközpontjába. Először igen alacsony beosztású adminisztratív dolgozó lettem, de hamarosan könyvelővé avansáltam. Kollégáim kedveltek, mert egyrészt jól ment az összeadás, másrészt ők is szerettek sakkozni. Egy idősebb orvossal sokat beszélgettünk. Azt javasolta, egy-két év hivatali szolgálat után jelentkezsek orvosi egyetemre, az SZTK-nál végzett munka előnyömre válik majd a felvételnél. Nem féltem a betegektől, tetszett nekem a gondolat. Úgy éreztem, megtaláltam a helyemet, s előbb-utóbb orvos lesz belőlem. Főnökeim bizonyára jókat mondtak rólam az intézmény párttitkárának, aki — kicsiny hivatalról lévén szó — nem függetlenített funkcionárius volt, hanem a fizikai munka frontján is helytállt: a takarítónői feladatokat látta el a házban. Egyszer munka után behívott, s elmondta, úgy hallja, jól dolgozom, ezért javasolja, lépjek be a pártba. Nem ijedtem meg, a gondolat nem volt idegen tőlem. Észszerűnek tartottam a társadalmi haladás Katona Pétertől hallott elméletét, részt akartam venni a fejlődést vezető mozgalomban. Úgy véltem, ami rossz az új rendszerben, az csak véletlen, ami jó, az a törvényszerű. Ezért „a párt hívó szavára” naiv őszinteséggel válaszoltam: köszönöm a megtisztelő javaslatot, be is akarok lépni a pártba, de úgy érzem, még nem vagyok eléggé fejlett ideológiailag. Ez a fogalmazás

akkor kezdett a káderlapok és -jelentések elcsépelet fordulatává válni, csakhogy én tényleg ezt tartottam magamról. Fel sem ötlött bennem, hogy szegény titkár néni hányszor hallhatta már ugyanezt a szöveget, mint kiterő választ, dörzsöltebb és mindenféle párttól (vagy csak a nagybetűs Párttól) viszolygó kollégáim szájából, s hányszor kaphatott már letolást felsőbbbségétől, amiatt, hogy az SZTK-ban nem halad a pártépítés. A történet vége nem különösebben meglepő: a következő hónapban nem hosszabbították meg a szerződésemet.

Ezután egy darabig alkalmi kétkezi munkákat vállaltam, majd visszamentem a téglagyárba, s ha arra való volt az idő, apám is dolgoztatott a bánomban. A továbbtanulásról ugyan nem mondtam le, de a jövőképem már megint elveszett. A sakk-körbe változatlanul eljártam. Egy tavaszi estén sakkbarátom, a vízmester, másik érdekes újságcikkre hívta fel a figyelmemet. Arról szólt az írás, hogy az ötéves tervekhez temérdek jól képzett mérnökre lesz majd szükség, ahhoz pedig előbb sok jó *számstantanár* kell a középiskolákban. Ezért, aki szereti a matematikát, jelentkezzen bátran az egyetemek matematika-fizika szakára. Szívembe új reményt öntött ez a felhívás. Mindig szerettem a számtant, kisgyerek koromban szüleim büszkén figyelték, hogyan oldom meg a rokonok, ismerősök által feladott fejtörőket. Tizenhárom évesen rájöttem a kétismeretlenes elsőfokú egyenletrendszer megoldó képletére. Óra után ezt el is újságoltam tanáromnak, aki képzettségét tekintve földrajzos volt; későbbi számtantanárom — az igazi — akkor éppen a Szovjetunióban töltötte idejét, mint hadifogoly. Így felfedezésemnek nem támadhatott visszhangja. Vértel szaktanár ilyenkor először is megdicséért volna, másodszor elmagyarázta volna, miért nem olyan nagy durranás az, amit csináltam, végül pedig a kezembe nyomott volna egy könyvet (alkalmasint Beke Manó könyvét a determinánsokról), amelyből már akkor megérthettem volna, mi is az igazi matematika. És akkor talán az én mesém is rövidebb lehetett volna.

Hogy a matematikatanári foglalkozás csak sokadikára jutott eszembe, azon is múlt, hogy gimnáziumi osztályomban csak második számtanista voltam. Az elsőből később a magyar légierő műszaki főnöke lett. Mindenesetre további kellemes emlékem volt, hogy az érettségi írásbeli példákat igen gyorsan megoldottam, s még arra is jutott időm, hogy a megoldásokat egy alkalmas méretű cédulára sebtében leírva, azt az illemhely előre megbeszélt rejtekhelyén osztálytársaim számára letétbe helyezzem. Ilyen előzmények után könnyen megjött a kedvem a számtantanári pályához. Másnap elmentem Harsányi Lajos gimnáziumi igazgató úrhoz, aki abban az évben került iskolámhoz. Az egyetemre való jelentkezéshez előírás szerint az ő javaslata kellett. Szerencsémre már köszönő viszonyban voltunk, mert hasonlóan e történet sok más szereplőjéhez, ő is meg-megjelent a sakk-körben. Szúrós, de jóindulatú szemmel nézett rám: „Szóval te tanár akarsz lenni... Szoktál-e templomba járni?” Ugyan materialistának tartottam magam, szüleim azonban

tisztességre neveltek, eszembe sem jutott hát, hogy az igazat letagadjam: „Előfordul... Karácsonykor, meg húsvétkor biztosan...” Igazgató úr, úgy is mint sakktársam, nagyvonalúan legyintett: „Annyi nem számít! Add a bizonyítványodat, javasolni foglak!”

Ilyen dantoni jellemmel nem is maradhatott sokáig igazgató. Ám én addigra már egyetemi hallgató lettem, a történetesen akkor is Szegedi Tudományegyetem nevet viselő intézmény matematika-fizika szakán. Tényleg nagy szükség lehetett számtantanárra, mert itt már havi kerek 365 forint lett az ösztöndíjam, ami olyan rettenetesen sok pénz volt, hogy szemeszterenként egy-két alkalommal még zülleni is lehetett belőle. A felvételi vizsga, vagy inkább beszélgetés során mindössze Pitagorasz tételének ismeretéről kellett számot adnom. Olyan keveset kérdeztek tehát, hogy azzal a következő fél évszázad felvételi vizsgáin labdába se rúghatott volna a delikvens — a helyzet csak a legutóbbi néhány évben kezd visszatérni az abnormálishoz.

Az első hetekben úgy éreztem, megfogtam az Isten lábát. Azóta sok évtized telt el, s bármi is esett meg velem ezek során, most már határozottan tudom, hogy az az érzés nem volt csalóka. Ám akkoriban még történt egy és más. Az újonnan megismert egyetemi matematika keltette mámoros érzés nem sokáig tartott. Középiskolás koromban természetesnek tűnt, hogy amit jó matematikatanárom, Sziráki László mond, az egyrészt érthető, másrészt érdekes. Ugyanezt hatványozottan tapasztaltam Rédei László professzor úr csodálatosan jegyzetelhető algebra előadásain, de nem volt gondom Szendrei János tanár úr geometria előadásaival sem. A kezdő számtantanár-jelölt szentháromsága az Algebra, a Geometria és az Analízis. Az utóbbit Kalmár László professzor úr adta elő. Bizonyos értelemben ez volt a legizgalmasabb: már az első hetekben is ég-föld távolságra volt a középiskolában hallottaktól. Kalmár az Ady téri nagy előadóteremben tartotta előadását százhusz fős hallgatóságának, a lépcsőházban is jól hallható hangon. Manapság százhusz diákból néhány hét után már csak a fele jár előadásokra. Ezek szorgalmasan jegyzetelnek, s a társaság másik fele az ő jegyzetükből készül fel úgy-ahogy a vizsgákra. Azidőtájt azonban majdnem minden előadáson „katalógust”, azaz létszámellenőrzést tartottak, s a lebukás statáriális ösztöndíjcsökkentéssel járt. Ezt később magam is tapasztaltam, amikor a gondosan hétfő reggelre időzített előadás helyett húsvéthétfőn a gyulai lányokat locsoltam meg — tüstént ugrott ötven forintom! A mi akkori évfolyamunk is felére csökkent persze, csak éppen nem a mai liberális úton, hanem az első két szemeszter vizsgáinak következtében. Hangereje és tökéletes mondatszerkesztése révén Kalmár a tőle tanteremben és képességek dolgában legtávolabb eső diákok számára is érthetően beszélt — volna, ha briliáns logikája és éles hangja nem társult volna a mai rádiós reklámszöveghadarókat megszegyenítő sebességgel. Hát még követni mondatait és kiszedni belőlük a lényegét — de hisz ezt nem is lehetett, minden szava lényeges volt. Aztán leszűrni ebből a képletek mellé

írandó szöveget és még ténylegesen melléjük is írni... Hamar rájöttem, hogy mindez együtt nem megy, s akkortól kezdve csak a megértésre összpontosítottam. Saját kézzel írt Rédei-jegyzeteim még mai szemmel nézve is kifogástalanok, azonnal mehetek volna nyomdába. Kalmár-jegyzetem viszont, bárhoggy igyekeztem, gyengécske volt.

Úgy éreztem, ez szakmai kudarc. Kezdttem elbizonytalanodni: vajon tényleg a számtantanárság lesz az én hivatásom?... És pontosan ekkor jött egy újabb kísértés. 1951 októberét írtuk. Európában hidegháború, Koreában vérözön. A frissen felvett matematika, fizika, kémia szakos tanárjelöltek között toborzás indult: katonai műszaki főiskolába hívogattak bennünket. Okosan verbuváltak az évfolyamokon megjelent tiszték. Nemcsak azt mondták el, hogy a hazának milyen égető szüksége van ránk, hanem azt is, hogy *műszaki tiszt* nem akárből lehet, ez értelmiségi, mérnöki pálya. Hogy Bolyai János is hadmérnök volt, arról akkor még nem tudtam — lehet, a toborzók sem. Mindenféle szerkezet érdekelt azonban, lett légyen az játékautó, kukoricamorzsoló, avagy tank. Az utóbbiból is sokat láthattunk közlelről, háború idején növekedett gyerekek. A fegyverektől és az egyenruhától sem idegenkedtem. Apámnak, mint fináncnak, annak idején kardja és pisztolya volt, amikhez persze nem nyúlhattam, s ezért, amikor lehetett, suttyomban vettem kézbe a két gyilkos szerszámot. Valójában apám sem használta őket, csak gondosan ápolta, s szolgálat idején a kardot a kincstári bicikli elülső villájára elvágólag felszerelt tartóban mindig magával hordta.

Mindez aligha lett volna elegendő ahhoz, hogy felcsapjak katonának. Csakhogy a honvédség tisztességes megfutamodást is kínált Kalmár professzor egyre nehezebben érthető szimbólumainak világából. Volt még egy különleges okom is a jelentkezésre, amely azonban nem tartozik a nyilvánosságra, ezért csak kedves olvasóimnak mondom el. Létezett egy szép kis gyulai gimnazista lány, akire akarva-akaratlanul sokat gondoltam, s azt is tudtam, hogy szívéhez egyre közelebb férkőzik egy velem egyívású tisztecske. Daliás hadmérnök jelöltként én biz' kiütöm a nyeregből azt a bokorugró alhadnagyot — reménykedtem. Egy szó annyi mint száz, feliratkoztam a listára, amelyen egyébként az évfolyamról mindössze hárman sorakoztunk, és néhány napon belül megkaptam a behívót Szentendrére. Gyulán, ahogy illik, elbúcsúztam édesanyámtól-édesapámtól, de a sakk-körben nem akartam dicsekedni állhatatlanságommal... Majd, ha már lesz egy-két csillag a vállamon — gondoltam. Az utcán futottam össze egy öreg sakkozóval. „Hát maga itthon van?” — kíváncsiskodott. Bevallottam, hogy módosultak elképzeléseim: katonatiszt leszek. Nagyot nézett. „Maga kovbojnak is elmenne, ha lehetne!” — csípett belém aztán, ezzel jelezve, hogy neki ugyan nem imponál a rendszer...

Gyöngyéletem kevés ideig tartott. Már a kezdet kezdetén nagyot hibáztam. Este érkeztem Szegedre, ahol, mint korábban is, Rókuson szálltam le a személyről. Vonatom fél 12-kor indult Pest felé, természetesen a

nagyállomásról. Erre a nem mellékes körülményre pontban 11-kor jöttem rá a rókusi állomás várótermében. Erkölcös idők voltak, ilyen későn villamos már nem járt. Kofferemmel katonás futólépésben megindultam az egyes vonalán. Téglagyári edzettségemnek hála, a kihalt városon át félóra alatt teljesítettem a távot. Épp időben futottam be az Indóház térre, hogy a magasból meghalljam a megafon hangját: „A budapesti személyvonat kijár...” Máig sem tudom, miért akartam Gyuláról Pestre Szegeden keresztül utazni, de nem volt egy igazán jó ötlet. Hatórás késéssel érkeztem a szentendrei műszaki bázisra, ahol éktelen legorombítással adták tudtomra, hogy aznap reggeltől már katona vagyok. Aztán megkezdődött a kéthetes felvételi időszak. A mindennapos beszélgetések, vizsgálatok, próbatételek során úgy tűnt értelmileg, fizikailag, mi több politikailag is alkalmasnak találnak. Már-már beleéltem magam, hogy hamarosan növendék elvtársá minősítenek. De a sors könyvében más volt megírva. Egy szép napon a felvételi stáb egyik tagja komor arccal ültetett le a beszélgetőasztalhoz. „Csákány elvtárs! Nagyon sajnálom, amit mondanom kell. A tegnapi szemorvosi vizsgálat kimutatta, hogy ön színtévesztő. A tanári pályán ez nem fogja zavarni, honvédtiszti iskolára azonban nem vehetjük fel!”

Meg voltam mentve, bár ennek akkor nem tudtam örülni. A szentendrei kirándulásnak csak annyi haszna lett, hogy megtudtam: színtévesztő vagyok. Ha nem igazán színvak az ember, erre magától nem jön rá, csak akkor derül ki a turpisság, ha szemészek által kitalált ravasz színes ábrákon kellene eligazodnia. Néhány nap múltán újra Szegeden voltam, s konstatáltam, hogy Kalmár professzor úr előadásait immár végképp nem tudom követni. Sokan szenvedtünk ebben a betegségben, s cseréltük az eszmét, mit lehetne tenni ellene. Oláh Péter Pál évfolyamtársam nem titkolta, hogy ő nem ide akart jönni, csak ide irányították, s afelől sem hagyott kétséget, hogy ő úgylis átmegy a műegyetemre. Első év után ez valóban sikerült neki, ami az ötvenes évek elején nem mindennapi teljesítmény volt. Én nem bíztam abban, hogy egyáltalán lehetséges egyetemet váltani. Arra ellenben volt példa, hogy valaki félév közepén szakot változtasson. Ez adta a bátorságot „utolsó dobásomhoz”.

A katonaságtól visszatérve kicsöppentem korábbi kellemes kollégiumi szobámból, s beraktak egy sokszemélyes hodályba, többek között két *geológus* hallgató mellé. Jó pajtások voltak, az egyik bivalyerős, a másik okos — azzal szórakoztunk, hogy az erős legény kettőnkkel birkózott egyszerre. Ami ennél fontosabb, a geológusok szép és érdekes könyvekből tanultak. Ezeket lapozgatva támadt az ötletem, hogy talán mégis geológusnak kéne mennem. Ellentétben a Kalmár-előadásokkal, a geológiakönyvekben minden érthető volt. Nem haboztam sokáig, beállítottam a tanulmányi osztály vezetőjéhez, történetesen éppen Kalmár professzor feleségéhez. Elmondtam, *captatio benevolentiae* céljából, hogy műszaki tisztnek jelentkeztem, s emiatti távollétem alatt minden tárgyból elvesztettem a fonalat. Ebben volt egy kis túlzás, de nem mertem kizárólag a

Kalmár-előadásokat felhozni kérelmem indokaként. Kalmárné, maga is matematikatanár, már felvételi vizsgámon is ott ült. Most is figyelmesen meghallgatott, aztán kivette szekrényéből a dossziémat, megnézte, és tárgyyszerű, bár kissé szemrehányó hangon mondta: „Nem engedhetek el a matematika szakról olyan diákot, akinek minden felmérő dolgozata ötös. Maga el tudja végezni az egyetemet ezen a szakon, és magának itt kell megállnia a helyét.” Ezzel be is fejezte az audienciát.

Ez volt a *deus ex machina*. A kemény időkbe illő kemény szavak csodát tettek velem. A dicséretbe csomagolt elutasítással nem lehetett vitatkozni. „Jó példamegoldó vagyok, lehetetlen, hogy pont én ne tudjak levizsgázni” — győztem meg magamat, és összeszorított fogakkal nekiláttam, hogy a Kalmár professzor és más tanáraink által feladott szakmai rejtvényeket kibogozzam. Pályaválasztásom időszaka véget ért. Az első vizsgaidőszak után már éreztem, az első egyetemi év után pedig végérvényesen tudtam: matematikatanár leszek.